

UDK 811.163.4'373.21(497.6)

Izvorni naučni rad

Indira ŠABIĆ (Tuzla)

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

indirasmajlovic@yahoo.com

Marijana NIKOLIĆ (Tuzla)

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

marijana.nikolic@untz.ba

JEZIK PROSTORA I HODONIMI BOSNE I HERCEGOVINE – (SOCIO)ONOMASTIČKI PRISTUP

U radu su analizirana imena ulica, trgova, aleja i sl. u gradovima Bosne i Hercegovine, s obzirom na njihova strukturno-tipološka, motivaciono-semantička obilježja, funkcije koje ostvaruju i načine na koji se imenuju/preimenuju. Rad se bavi jezičkim i izvanjezičkim faktorima koji su stvorili sadašnji sistem bosanskohercegovačkih uličnih imena. U prvome dijelu rada analizira se struktura i motivacija hodonima. Sljedeći dio istražuje neke od najznačajnijih političkih i društvenih promjena XX stoljeća u Bosni i Hercegovini, i način na koji su te promjene utjecale na sistem hodonima. U korpus istraživanja obuhvaćeni su samo zvanični nazivi ulica koji su potvrđeni u administrativnim tekstovima, planovima grada, odlukama o imenovanju ulica, naučnim ili stručnim publikacijama i na uličnim tablama.

Ključne riječi: hodonimi, onomastika, identifikacija, *lieu de mémoire*, *milieu de mémoire*

Imena ulica (engl. *street names*, *odonyms*), hodonimi (Blich 1978; Подольская 1978; Šimunović 2009) ili odonimi (Radović 2014) nisu samo specifični spomenici kulture koji prezentiraju historiju nekoga ojkonima, već su, primarno, jezički znaci za orijentaciju koji sudjeluju u izgradnji identiteta nekoga mjesta. O njihovome značaju svjedoči i geslo s IV svjetskog onomastičkog kongresa u Bruxellesu, gdje je uneseno u rezoluciju da su ulični nazivi kulturni spomenici, i da i na njih treba primijeniti zakon o zaštiti spomenika kulture. (usp. Šimunović 1970: 16)

Ulice su počele bivati imenovane principom *de lêge ferènda*, kao nazivlje koje je trebalo, valjalo, moralo da bude doneseno, kao produkt najprije orijentacijskih, a zatim i administrativnih potreba i regulacija, s ciljem referencije i diferencije putnih pravaca, odnosno lakše prostorne orijentacije. Kako su se društvene zajednice usložnjavale bilježeći populacijski razvoj, i kako je konsolidacija među društvenim zajednicama uspješnija usljed prostorne interakcije – razmjene informacija i dobara, tako su naseljena mjesta postala prenapučena i s odlikom sve većega ekspanzionog urbanizma, a interakcija među njezinim članovima i prolaznicima otežavajuća, prema kauzalnosti uslijedila je potreba za iznalaženjem rješenja u korist lakše prostorne orijentacije. Isto je rezultiralo uvođenjem naziva ulica, kvartova, objekata i sl. u javnom prostoru, odnosno, njihovim utvrđivanjem i definiranjem važnim komponentama službenih kultura u kontekstu kolektivne memorije (engl. *collective memory*) i historijske kulture (engl. *historical culture*). Na tim temeljima artikulira se socio-komunikativni koncept koji interferira s historijskom sviješću građana. Isprva je imenovanje moglo biti spontano, međutim, nastankom nacionalnih država njihovi hodonimi su postepeno doživljeli *metamorfosis* iz „spontanijih organskih sistema u državno orijentisane sisteme koji naglašavaju i prate trend preobražaja prirodnoga u historijsko pamćenje.“ (Milo 1996)

I u Bosni i Hercegovini do imenovanja ulica je došlo najprije iz orijentacijskih razloga, pa s tim u vezi u historijskoj jezgri Sarajeva nazive ulica je moguće pratiti od XV/XVI stoljeća, npr. hodonime Ašikovac, Bardakčije, Bjelave, Bulbulina, Dolina (Zlata i dr. 2007). Dakle, u početku ulice nemaju upravno nego orijentacijsko obilježje, pa su mnoge i prozване prema uslužnim djelatnostima ili općim pojavama: Konak, Aščiluk, Sarači, Kovači, Kazazi, Kazandžiluk, itd. „Kasnije kuće, više zbog upravnih nego zbog orijentacijskih potreba, dobijaju brojeve. Red brojeva tekao je obično prema gradnji, a onda, kad se grad još više raširio, nastaju nazivi ulica“ (Šimunović 1970: 16) iz upravnih, administrativnih potreba. Sistemsko bilježenje plana gradova počelo je u XIX stoljeću, a jedan od takvih je Plan grada iz 1914. godine što ga je objavio Leon Finci (Zlata i dr. 2007: 18).

Cilj ovog rada je definirati formulu uličnoga nazivlja – hodonima, navesti njihovu relevantnost i ulogu u bosanskohercegovačkoj savremenoj i historijskoj kulturi. Ovim teorijskim i metodološkim pristupom nastoji se prepoznati u kojem intenzitetu je politička moć, kao značajan medij za širenje historijskoga diskursa, oblikovanjem naziva ulica (kroz njihovu tipologiju i motiviranost) oblikovala historijsku svijest građana u Bosni i Hercegovini. U radu se, također raspravlja o tome koliko su komemorativni nazivi bh. ulica uspješni u svome cilju, s obzirom na tzv. koncept perspektive prijema (engl. *reception perspective*). U članku se razmatra i progresivni monopol bh. po-

litičke administracije u uličnim imenima i evolucija historijskog diskursa na kojima su nastajali hodonimi.

Tipološko-strukturalna analiza hodonima

Hodonime je moguće analizirati iz različitih lingvističkih disciplina, i različitih perspektiva unutar određene discipline. S tim u vezi, istraživači im različito pristupaju i stvaraju različite klasifikacije. Hodonime je moguće analizirati prema tome da li su nastali od *propria* ili od *apelativa*, unutar različitih derivacijskih postupaka. S obzirom na takvu postavku, moguće je razlikovati sljedeće formule nastanka hodonima: R , $ID + R$ i $R + ID$. Označavajući vrstu saobraćajnice, ID predstavlja identifikator, odnosno identifikacioni član. R označava referenta i on izričito ukazuje na prisutnost, postojanje ili relevantnost osobe, mjesta, predmeta, događaja koji se imenuje, može biti jedini član hodonima (od *apelativa*), to je i oznaka za diferencijalni član formule, i realizira se u oblicima: opća imenica, antroponim, primak (atributiv), prezime ili nadimak i toponim.

Ostvarivanje ovih modela uslovljeno je u izvjesnim slučajevima deklinacionim, a rijetko i semantičkim karakteristikama leksema koje se javljaju u poziciji diferencijalnoga člana. Pojavnost identifikatora u formuli nije obvezatna ako se u toj poziciji pojavi *apelativ ulica*. Ovaj *apelativ* može izostati ne samo u govornom već i u pisanom vidu jezika, budući da nema binarnu opreku u drugom *apelativu* ženskoga roda u ovom mikrosemantičkom polju, iako se pored *apelativa ulica* u poziciji identifikatora javljaju i *apelativi* ženskoga roda:

- aleja – Aleja Bosne srebrene (Sarajevo), Aleja lipa (Sarajevo), Velika aleja (Ilidža), Mala aleja (Ilidža), Aleja Alije Izetbegovića (Tuzla);
- obala – Obala Kulina bana (Sarajevo), Obala Pariške komune (Sarajevo), Obala Maka Dizdara (Sarajevo), Obala Isa-bega Isakovića (Sarajevo);
- avenija – Mostarska avenija (bivša Avenija 14. februar, Mostar);
- mahala – Atik mahala (Tuzla), Džafer mahala (Tuzla), Kazan mahala (Tuzla), Đindić mahala (Tuzla);
- čikma – Breka čikma (Sarajevo), Budakovića čikma (Sarajevo), Čekaluša čikma (Sarajevo), Dženetića čikma (Sarajevo), Đul-agina čikma (Sarajevo);
- cesta – Lendička cesta (Gračanica), Travnička cesta (Zenica), Zmajevačka cesta (Zenica).

Kraćim oblikom hodonima se gubi manje energije u obavijesti, pa nije isključeno da je u osnovi te pojave opći lingvistički zakon štednje energije (*economie linguistique*), odnosno pojam *jezičke ekonomije* Andrea Martineta: da se sa što manje angažmana postigne što veći učinak. Prema pravopisnoj

odrednici, u strukturi hodonima „velikim početnim slovom piše se i riječ ulica u slučajevima kada se (poput općih imenica *aleja*, *trg*, *bulevar*) kao neodvojivi dio ne može izostaviti iz naziva ulica, npr. Ulica platana, Ulica šehida. Kada je riječ *ulica* neobavezni dio imena, kad može promijeniti mjesto, kad se može izostaviti ili skraćivati, piše se malim početnim slovom: ulica Isa-bega Isha-kovića, ulica Hasana Kikića, ul. Hasana Kikića, u Hasana Kikića i Danijela Ozme ulici, u Hasana Kikića i Danijela Ozme...” (Halilović 1996: 25)

Prema obliku diferencijalni član, referent *R* može biti:

- a) imenica ili sintagma u obliku:
 - *R*_{nom. jed.}: Dola (Sarajevo), Dolina (Sarajevo);
 - *R*_{nom. mn.}: Hrastovi (Sarajevo), Kamenice (Sarajevo);
 - *R*_{gen. jed.}: Alekse Šantića (Sarajevo), Ludviga Kube (Sarajevo);
 - *R*_{gen. jed. ili mn.}: Patriotske lige (Sarajevo), Trg djece Sarajeva (Sarajevo);
- b) posesivni pridjev u obliku:
 - *R*_{-ev(a), -ov(a), -in(a)}: Kranjčevićeva (Sarajevo), Vrazova (Sarajevo), Jesenjinova (Banja Luka), Šenoina (Sarajevo), Njegoševa (Banja Luka);
 - *R*_{-ska, -čka}: Bogumilska (Sarajevo), Srpska (Banja Luka), Kosovska (Banja Luka), Kninska (Banja Luka), Zelengorska (Banja Luka), Solunska (Banja Luka), Kozarska (Banja Luka), Krfska (Banja Luka), Pionirska (Banja Luka), Ključka (Banja Luka), Stolačka (Sarajevo), Podgrmečka (Banja Luka), Lipovačka (Banja Luka), Podgorička (Banja Luka), Dubička (Banja Luka);
- c) redni broj u obliku:
 - *R*_{nom. jed.} + *ID*: Prva ulica (Mostar, Živinice), Druga ulica (Mostar, Živinice), Peti prigradski put (Banja Luka) itd.
- d) prijedložno-padežni izraz:
 - *R* (*prijedlog* + *I/L jed*): Za beglukom (Sarajevo), Pod hridom (Sarajevo), Na varoši (Sarajevo).

U pogledu strukture *R* može nastati: direktno proprijalizacijom, sufiksacijom proprija ili apelativa, posredno metaforizacijom ili metonimizacijom i složeno – sintagmatski:

- od apelativa u obliku jednočlane formule:
*R*_{nom. jed.}: Dola (Sarajevo), Dolina (Sarajevo), Podgaj (Sarajevo), Jezero (Sarajevo), Pećina (Sarajevo), Do (Bihać);

- od apelativa prefiksacijom oblikuju se hodonimi u jednočlanoj formuli:
 $R_{nom. jed. ili mn.}$: Podgaj (Sarajevo), Zabosnice (Sarajevo), Začardak (Sarajevo), Zaulica (Sarajevo), Podgrmečka (Banja Luka), Zacarina (Zenica);
- od apelativa sufiksacijom oblikuju se hodonimi u jednočlanoj formuli:
 $R_{nom. jed. ili mn.}$: Gorica (Sarajevo), Grabovac (Sarajevo), Blatuša (Sarajevo), Hrastovi (Sarajevo), Bregovi (Sarajevo), Borić (Tuzla), Topolica (Tuzla), Jezerska (Bihać), Hrastnik (Bihać), Borik (Bihać);
- posredno metaforizacijom ili metonimizacijom oblikuju se hodonimi uglavnom poimeničenjem ili supstantivizacijom od opisnih pridjeva, ali i direktno od apelativa kao neizvedeni ili asufiksalni hodonimi, u jednočlanoj formuli:
 $R_{nom. jed.}$: Nova (Sarajevo, Banja Luka), Tijesna (Sarajevo), Strmac (Sarajevo), Višnjik (Sarajevo), Jabuka (Sarajevo), Behar (Sarajevo).

Osnovni su vid oznaka u hodonimiji bile dvočlane atributske sintagme sastavljene od apelativa i pridjeva ili padežne dopune koja ih bliže određuje. One su zatim težile svođenju na jednu riječ – *univerbizaciji*, koja se, po pravilu, vršila odbacivanjem apelativnoga člana, uz čuvanje atributivnoga u neizmijenjenome obliku (*asufiksalna univerbizacija*) ili proširenoga sufiksom (*sufiksalna univerbizacija*). Primjerice, *Ulica višanja* > *Višnjik* ili *Strma ulica* > *Strmac*.

- od apelativa u obliku višečlane formule:
 $ID + R_{nom. jed.}$: Gornja slatina (Sarajevo), Dugi sokak (Sarajevo), Duga mahala (Kladanj), Debelo brdo (Sarajevo), Stari pazar (Mostar), Gornje brdo (Tuzla), Donje brdo (Tuzla), Gornji put (Zvornik), Niže banje (Sarajevo), Mala broda (Zenica), Velika broda (Zenica).
U primjerima ovoga tipa atributivni dodatak ima deskriptivnu funkciju s obzirom na imenovani objekt (Debelo-, Duga-, Stara-) ili označavaju položaj objekta (Gornja-, Donja-).
- od posesivnih pridjeva na *-ina*, *-ova*, *-eva* izvedenih od *proprija* – antroponima, u obliku jednočlane formule:
 $R_{nom. jed.}$: Šenoina (Sarajevo), Vrazova (Sarajevo), Radićeva (Sarajevo), Prušćakova (Sarajevo), Tepebašina (Sarajevo), Kranjčevićeva (Sarajevo), Turalibegova (Tuzla);
- od *proprija* u obliku jednočlane formule:
 $R_{gen. mn.}$: Abdića (Sarajevo), Imamovića (Sarajevo);

- od proprija u obliku višečlane formule (od antroponima i drugih onima):
 $(ID) + R_{1 \text{ gen. jed.}} + (R_2 + R_3)_{\text{gen. jed.}}$: Ulica Sejde Đulića (Gračanica), Ulica Adema Alića (Gračanica), Aleksandra Puškina (Sarajevo), Alekse Šantića (Sarajevo);
 $(ID) + R_{\text{nom. jed.}}$: 12. mart (Sarajevo), 13. juni (Sarajevo), 15. maj (Sarajevo), 18. septembar (Sarajevo), 25. novembar (Sarajevo), 28. juli (Sarajevo);
 $(ID) + R_{\text{gen. jed.}}$: 14. maja 1992. (Sarajevo), 105. brigade (Sarajevo), 15. maja (Sarajevo, Tuzla), 126. ilijaške brigade (Sarajevo), 21. marta (Sarajevo), 4. aprila (Tuzla), 9. maja (Tuzla);
- od posesivnih pridjeva na *-ska*, *-čka*, *-ćka* u formuli:
 $R_{\text{-ska/-čka/-ćka}} + (ID)$: Bogumilska (Sarajevo), Dalmatinska (Sarajevo), Makedonska (Sarajevo), Kosovska (Sarajevo), Albanska (Sarajevo), Bosanska (Sarajevo), Novopazarska (Sarajevo), Breučka¹ (Gračanica), Franjevačka (Tuzla), Vukovarska (Tuzla), Vakufska (Tuzla), Maglajska (Sarajevo), Tešanjka (Sarajevo), Glamočka (Sarajevo), Mostarska (Sarajevo), Stolačka (Sarajevo), Sutjeska (Sarajevo), Tuzlanska (Sarajevo, Banja Luka), Višegradska (Sarajevo), Zagrebačka (Mostar), Dubrovačka (Mostar), Splitska (Mostar), Brčanska (Bihać), Prijedorska (Bihać), Cazinska (Bihać), Banjalučka (Bihać), Srebrenička (Bihać), Grmečka (Bihać), Sarajevska (Banja Luka, Zenica) itd.

Sematičko-motivacijska analiza hodonima

U semantičko-motivacionom pogledu diferencijalni član R može biti:

- a) od proprija, i to od antroponima, krematonima, hrononima, etnika, hrononima, toponima, oronima i hidronima.
- 1) od antroponima, uz priimak ili atributiv, ili nadimak, u obliku *nominata antroponymica* koji izražava odnos čovjeka prema zemljopisnom objektu, ističe vlasnost osobe ili kolektiva. Hodonimi ovoga tipa nastaju u procesu označavanja individue ili kolektiva koji su, direktno ili

¹ Breuci su stari ilirsko-panonski narod koji je na ovim prostorima živio u prahistorijskom i antičkom razdoblju, nekoliko stoljeća prije i poslije nove ere i koji je u historiji ostao upamćen po upornom i herojskom otporu rimskim osvajačima. Tragovi materijalne kulture Breuka pronađeni su na više mjesta na području sjeveroistočne Bosne i općine Gračanica, a jedno od njih je i prahistorijska gradina na brdu Vuknić, koja se faktički nalazi iznad ove ulice. Naziv je predložen radi podsjećanja na ove najstarije imenom poznate stanovnike prostora današnje Gračanice i njene uže i šire okoline. Usp. Hamzić 2009: 135.

indirektno, preko svoga istaknutog statusa (socijalnog ili historijskog), povezani s terenom na kome je ulica nastala:

1.1 za oznaku individue, i to:

- direktna veza s terenom (u užem – lokalna, ili širem smislu – regionalna, nacionalna), na kome je ulica nastala: Ismeta Mujezinovića (Sarajevo, Tuzla), Meše Selimovića (Tuzla, Sarajevo, Bijeljina, Banja Luka, Srebrenik); Ulica Sejde Đulića (Gračanica), Ulica Adema Alića (Gračanica), Fadila Jahića Španca (Sarajevo), Muhameda Hevajije Uskufije (Sarajevo), Mula-Mustafe Bašeskije (Sarajevo), Nusreta Šišića Dede (Sarajevo), Vladimira Perića Valtera (Sarajeva), Sulejmana Omerovića Cara (Sarajevo), Reisa Demaludina Čauševića (Sarajevo), Alekse Šantića (Mostar), Zuke Džumhura (Konjic), Davorina Popovića (Sarajevo), Mirze Delibašića (Tuzla), Kraljice Katarine (Tuzla, Zenica), Kulina bana (Tuzla, Zenica), Velikog sudije Gradiše (Zenica), Kraljice Jelene (Sarajevo), itd.
- indirektna ili slobodna veza s terenom na kome je ulica nastala (uglavnom uz strani element): Koste Hermana (Sarajevo), Aleksandra Puškina (Sarajevo), Ludviga Kube (Sarajevo), Gabrijele Moreno Lucatelli (Sarajevo), itd.

1.2 za oznaku kolektiva: Porodice Foht (Sarajevo), Porodice Ribar (Sarajevo), Braće Begić (Sarajevo), Braće Kadić (Sarajevo), Braće Šarića (Mostar), Braće Abdića (Sarajevo), Imamovića (Sarajevo), Porodice Babačić (Sarajevo), Porodice Bećirbašić (Sarajevo), Porodice Dizdarević (Sarajevo), Porodice Korkut (Sarajevo), Porodice Prašević (Sarajevo), Porodice Šehić (Sarajevo), Ališevići (Gračanica), Ahmetaši (Gračanica), Braće Fejića (Mostar), Stara Ilička (Mostar), Braće i sestara Oljača (Banja Luka) itd.

Hodonimi s oznakom kolektiva, tipa *Abdića*, *Imamovića*, *Ališevići*, *Ahmetaši*, prepoznatljivi su svojom imenskom strukturom, koja je zadana određenim sufiksima u množinskim oblicima i njihovim odnosom prema antroponimijskoj osnovi. S obzirom na značenje, prepoznaju se kao patronimički.

- 2) od krematonima: Gimnazijska (Sarajevo), Pozorišni trg (Sarajevo), Aerodromska (Sarajevo), Tekija (Sarajevo), Betanija² (Sarajevo) Pozo-

² Naziv ulice Betanija dolazi od doma za stare i iznemogle sestre katoličkoga reda Kćeri

rišna (Tuzla), Univerzitetska (Tuzla), Pazar (Tuzla), Mejdani (Tuzla), Fakultetska (Zenica) itd.

- 3) od hrononima (naziva organizacija, vojnih formacija, događaja, historijskih fakata): ZAVNOBIH-a (Zenica), 12. mart (Sarajevo), 13. juni (Sarajevo), 15. maj (Sarajevo), 18. septembar (Sarajevo), 25. novembar (Sarajevo), 28. juli (Sarajevo), 14. maja 1992. (Sarajevo), 105. brigade (Sarajevo), Prvomajska (Sarajevo), 15. maja (Sarajevo, Tuzla), 126. ilijaške brigade (Sarajevo), 21. marta (Sarajevo), 1. inženjerske brigade (Tuzla), 2. tuzlanske brigade (Tuzla), 2. oktobra (Tuzla), 4. aprila (Tuzla), 9. maja (Tuzla), 29. hercegovačke udarne divizije (Mostar), Mostarskog bataljona (Mostar), 1. maj (Mostar), itd.
- 4) od etnika: Bogumilska (Sarajevo), Breučka³ (Gračanica), Jevrejska (Banja Luka, Tuzla, Zenica), Srpska (Banja Luka) itd.
- 5) od horonima: Dalmatinska (Sarajevo), Makodonska (Sarajevo), Kosovska (Sarajevo, Banja Luka), Albanska (Sarajevo), Bosanska (Sarajevo), Grčka (Banja Luka), Srpska (Banja Luka), Češka (Tuzla), itd.
- 6) od toponima: Maglajska (Sarajevo), Tešanjaska (Sarajevo), Glamočka (Sarajevo), Mostarska (Sarajevo), Stolačka (Sarajevo), Novopazarska (Sarajevo), Sutjeska (Sarajevo), Vukovarska (Mostar, Tuzla), Tuzlanska (Sarajevo), Višegradska (Sarajevo), Zagrebačka (Mostar), Dubrovačka (Mostar), Splitska (Mostar), itd.
- 7) od oronima: Trebevička (Sarajevo), Igmanska (Sarajevo), Bjelašnička (Sarajevo), Zelengorska (Banja Luka) itd.

božje ljubavi, koji je radio od osnivanja 1888. godine do 1948. godine. Inače, Betanija je mjesto u Maslinovoj Gori, 3 kilometra od Jeruzalema, na putu za Jerihon, tako da je ovaj hodonim primjer posrednoga imenovanja, preko imena doma koji je zbog sfere duhovnosti ime dobio po toponimu Betaniji, gdje je rođen Lazar kojega je Isus uskrsnuo.

³ Breuci su stari ilirsko-panonski narod koji je na ovim prostorima živio u prahistorijskom i antičkom razdoblju, nekoliko stoljeća prije i poslije nove ere i koji je u historiji ostao upamćen po upornom i herojskom otporu rimskim osvajačima. Tragovi materijalne kulture Breuka pronađeni su na više mjesta na području sjeveroistočne Bosne i općine Gračanica, a jedno od njih je i prahistorijska gradina na brdu Vuknić, koja se faktički nalazi iznad ove ulice. Naziv je predložen radi podsjećanja na ove najstarije imenom poznate stanovnike prostora današnje Gračanice i njene uže i šire okoline. Usp. Hamzić 2009: 135.

- 8) od hidronima: Keurin potok (Sarajevo), Jalska (Tuzla), Drinska (Sarajevo, Bijeljina), Savska (Banja Luka, Bijeljina), Neretvanska (Sarajevo, Čitluk, Neum, Jablanica), Unska (Bihać, Kozarska Dubica), Sanska (Banja Luka), Dunavska (Banja Luka), Moravska (Banja Luka) itd.

b) od apelativa, i to:

- 1) za oznaku terena na kome je ulica nastala, metaforizacijom (A je B): Ravan (Zenica), Strmac (Sarajevo), Dola (Sarajevo), Dolina (Sarajevo), Potok (Sarajevo, Zenica), Brodac (Sarajevo), Studenac (Zenica), Vrelo (Sarajevo), Vrela (Sarajevo), Jezero (Sarajevo), Pećina (Sarajevo); Gorica (Sarajevo), Bregovi (Sarajevo), Topolica (Tuzla), itd.
- 2) za oznaku objekta na kome je ulica nastala ili objekta ka kome vodi, metonimizacijom (struktura: DIO ZA CJELINU): Trešnje (Sarajevo), Višnjik (Sarajevo), Jabuka (Sarajevo), Behar (Sarajevo); Grabovac (Sarajevo), Hrastovi (Sarajevo), Borovi (Zenica), Cvijetna (Banja Luka), Česma (Sarajevo), Konak (Sarajevo), Rudnik (Sarajevo), Pazar (Tuzla), Mejdan (Tuzla), Kanal (Zenica) itd.
- 3) za oznaku objekta na kome je ulica nastala ili objekta ka kome vodi, prijedložno-padežnom konstrukcijom (prijedlog + instrumental): Za beglukom (Sarajevo), Na varoši (Sarajevo), Pod hridom (Sarajevo), Put za barice (Sarajevo). Prijedlozi u ovakvim hodonimijskim tipovima svoju sintaksičku funkciju zamjenjuju značenjem prostornoga odnosa, odnosno prijedlozi određuju prostorni odnos objekta i vrše lokalizacijsku funkciju. Hodonimi izvedeni na ovaj način mogu se analizirati i sa stajališta jezika prostora, pri tome su ključni pojmovi: *orijentir* ili *referencijalna tačka* prema kojoj se vrednuje položaj i *determinator lokalizacije* ili *lokalizator* koji je najčešće prijedlog, kojim se uspostavlja odnos prema *orijentiru*. U njihovoj konstrukciji očituje se *jezična slika prostora*. Ipak, prijedlozi u hodonimima nisu česta pojava, iako se njima tačno određuje položaj zemljopisnoga objekta što je svakako u funkciji orijentacije i kao takvo bi trebalo biti poželjno i u strukturi hodomina.
- 4) za oznaku ulice s obzirom na red njezina postanka, odnosno brojčana alokacija ulica: Prva ulica (Mostar), Druga ulica (Mostar), Treća ulica (Mostar), Četvrta ulica (Mostar), Peta ulica (Mostar), Šesta ulica (Mostar), Sedma ulica (Mostar), Osma ulica (Mostar), Deveta ulica (Mo-

star), Deseta ulica (Mostar), Jedanaesta ulica (Mostar), Dvanaesta ulica (Mostar), Trinaesta ulica (Mostar), Četrnaesta ulica (Mostar).

Brojčana alokacija, brojčano smještanje ili doznačivanje ulica ima odliku direktnosti i semantičke prozirnosti, ali i lišenosti ekspresivnog i stilskog elementa. Ovakav, formalan način imenovanja karakteriše svjetske metropole, s tim u vezi, *bečki* gradski ustroj sastoji se od okruga (njem. *Bezirk*), s 23 takve ustrojbene jedinice (Vinkler 2010), također njujorški gradski ustroj prati avenije koje su obrojčane od istoka prema zapadu, s time da su neke avenije imenovane, a ne isključivo obrojčane: Prva avenija, Druga avenija, Treća avenija, Avenija Lexington, Park avenija, Peta avenija, Šesta avenija, Sedma avenija, Broadway, Osma avenija, Deveta avenija, Deseta avenija te Jedanaesta avenija. Ulice su obrojčane od juga prema sjeveru od broja jedan do sto deset, principom da sve ulice istočno od Pete avenije u nazivu imaju pridjev *istočna*, a sve ulice zapadno od Pete avenije u nazivu imaju pridjev *zapadna*, npr. Istočna prva ulica, Zapadna prva ulica, itd.

Hodonimi su nerijetko oblikovani stilskim figurama, kao epitetski, metaforični ili metonimijski izrazi, konstrukcijama dviju imenica ili pridjeva uz imenicu, ističući jednu od osobina imenovane ulice. Motiv imenovanja – osobina ulice, na koji naziv referira može biti neko opće, pojavno obilježje na izvjesnome mjestu, i pri tome hodonim funkcionira kao ukrasni epitet (*epitheton ornans*) ili ukrasni metaforički epitet, npr. Stara pruga (Sarajevo), Veselo brdo (Banja Luka), Debelo brdo (Tuzla), Slani bunari (Tuzla), Drvena ćuprija (Zenica), Stara čaršija (Zenica), Bagremov cvijet (Zvornik) i sl., ili može biti metonimijski izraz koji referira na neki događaj – hrononim, i kao takav je nositelj ekspresivne vrijednosti i afektivnoga naboja, npr.: Igmanske oluje (Sarajevo), Bosanski ljiljan (Sarajevo), Crni labudovi (Sarajevo), Jasenovačkih logoraša (Banja Luka), Dobrovoljnih davalaca krvi (Zenička) i sl.

Hodonim kao jezički znak i njegove funkcije

Hodonimi kao jezički znakovi ispunjavaju svoju funkciju u različitim kontekstima: historijskom, kulturnom, društvenom i geografskom. Međutim, prije svega, oni funkcioniraju unutar sistema historije jezika u kojem su nastali i u međuodnosu sa drugih znakovima tog jezika. Prema Coseriu (1980: 96; 1994: 128), u određenom tekstu moguće je razlikovati *neposredni govorni kontekst* (njem. *unmittelbarer Rede Kontext*) ili ono što je napisano odmah pored znaka, i *posredni govorni kontekst* (njem. *mittelbarer Rede Kontext*), ono što je iskazano prije ili poslije znaka, ali je odvojeno od njega. S obzirom na to da sadržaj hodonima može biti samo znak napisan na uličnoj tabli (npr. *I. uli-*

ca), ili sintagma koja funkcionira kao kraći tekst koji daje neke informacije o njima, to znači da se hodonimi mogu pojaviti i u neposrednom, i u posrednom kontekstu. S tim u vezi, hodonimi funkcioniraju u jezičkom i izvanjezičkom kontekstu. Fizički ili izvanjezički kontekst je ono na što je povezan lingvistički znak, u ovom slučaju referencijalne tačke hodonima i sami ulični znakovi na kojima su napisani hodonimi.

U slučajevima kada se ulice identificiraju brojkama, nadilazi se funkcija prepoznavanja. Zato je važna funkcija hodonima da podsjećaju na nešto ili nekoga. Neposredni jezički kontekst koji se registrira na uličnim znakovima obično je povezan s tom funkcijom i pruža dodatne informacije o mjestu na kome se proces imenovanja ostvaruje, pri tome stvarajući estetsku i historijsku vrijednost.

Primarna funkcija hodonima jeste orijentacijska, u svrhu je lakše orijentacije u prostoru. S nazivima ulica saobraćajna mreža dobija važne značajke koje doprinose orijentacijskome ustroju i korisna su za ljudsku komunikaciju. S tim u vezi, moguće ih je analizirati kao semantičke i semiotičke jedinice. Michal Blichu u radu o hodonimima istočnoslovačkih gradova ističe da imena ulica imaju identifikacionu i društvenu funkciju. Polazeći od društvene funkcije Blichu hodonime klasificira na društveno angažovane i društveno neutralne nazive. (Blichu 1978: 16) Tome je bliska i podjela Petra Šimunovića na hodonime koji nastaju spontano i koje tvori stanovništvo, i hodonime koji nastaju administrativnim putem (Šimunović 1970: 15). Imena ulica moraju ispunjavati nekoliko uslova da bi uspješno obnašala svoju funkciju: moraju biti društveno opravdana i prihvatljiva, laka za izgovor, jezički pravilna, a zbog velike frekvencije i funkcionalna, odnosno kratka (Majtán 1979: 73), trebaju služiti kao gradski orijentiri i jezički profili etnosa.

Semantika hodonima treba biti usko vezana za teren (njegove odlike i pojavnosti na njemu) na kojem je ulica nastala, ili da su od općega, globalnog značaja. Trebaju zadovoljiti x-femistički aparat (usp. Allan i Burridge 1991: 33–34) odnosno po sadržaju biti ortofemizirani, izravni i formalni. Trebaju zadovoljiti pravilo konciznosti, jer da bi hodonimi bili funkcionalni moraju najprije biti ekonomična komunikacijska kategorija. S tim u vezi, „neki su autori onomastičkih radova zaključili kako duljina toponimskoga lika ovisi o važnosti referenta. Drugim riječima, manje važni referenti imaju dvočlana, pa i višečlana imena“. (Skračić 2003–2004: 433–448) Kako je broj gradskih ulica neograničen, a izbor naziva ograničen (samo neke vrste riječi i samo izvjestan broj prezimena), moraju se nazivi tako organizirati da bismo ograničenim brojem naziva mogli označivati neograničen broj ulica. (usp. Šimunović 1970: 15) Ispunivši prethodne uslove, hodonimi postaju važna komunikacijska kategorija (podjednako izvanjezička i unutarjezička) koja indirektno

sudjeluje u prezentiranju i projiciranju prostora i žitelja prostora, tzv. prostornoga identiteta, na kojem su hodonimi nastali. S tim u vezi, hodonimi u *pars pro toto* formi, sadrže najkraći jezički opis prostora, čija je primarna funkcija orijentacijska, dok se sekundarna može izraziti u mnogo varijanti: identifikacijska, karakterizacijska, akcentiranja ili projiciranja (njem. *Identifizierung, Charakterisierung, Akzentuierung*), jer nazivi ulica nastaju konvencijom, u interakciji zajednice ili naselja, pa tako sudjeluju u projiciraju i prezentiraju lokalne interne strukture i izgradnji identiteta nekoga mjesta. „Nazivi ulica“, objašnjava Iulian Puiu, grafički dizajner iz Bukurešta, „imaju funkciju koja je slična funkciji brendiranja – oni pričaju priču o nekom mjestu, gradu ili zemlji.“ (usp. Cosmeanu 2009)

Sociolingvistički pristup hodonimima

Odluke i uredbe o hodonimima koje su u prošlosti imenovane administrativnim putem, bile su zasnovane na različitim kriterijima, karakterističnim za određeno vrijeme. U procesu njihovoga imenovanja korištene su različite semantičke realije, s obzirom na period kada su nastajali, pri čemu su kapitalne ulice uglavnom nazivane prema osobama iz uprave ili aluzijom na viša upravna središta. Najbolji primjer nastanka i preobrazbe hodonima, s obzirom na određene periode u historiji Bosne i Hercegovine, jeste glavna sarajevska ulica *Maršala Tita*. U osmanlijskome razdoblju činile su je dionice s nazivima *Gornja Hiseta*, *Gazilerski put* (po gazijama – junacima iz vremena sultana Mehmeda II Osvajača) i *Musala* (prostor na kojem su održavani zajednički namazi). Godine 1914. ulica je podijeljena na tri dijela, prvi je dobio ime *Franje Ferdinanda* (po austrougarskome prijestolonasljedniku), drugi *Vojvotkinje Sofije* (supruzi Franje Ferdinada, Sofiji Hotek), a treći *Potiorekova* (po zemaljskom poglavaru Oskaru Potioreku). Godine 1919. svi spomenuti djelovi nazvani su *Prijestolonasljednika Aleksandra*, a 1921. godine *Kralja Aleksandra, kralja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* (od 1931. *Kralja Kraljevine Jugoslavije*). Za vrijeme njemačko-ustaške okupacije 1941–1945. marginalizirane ulice zadržale su tradicionalne narodne nazive, dok su nazivi glavnih gradskih ulica evociranjem, komemoriranjem osoba, pojava, događaja iz upravnoga sistema, odražavali službenu ideologiju vladajućega režima, pa je topikalna ulica nosila ime *Dr Ante Pavelića* (po ustaškom poglavaru). Nakon 1945. godine, kriterij u procesu imenovanja ulica bila je službena ideologija komunizma, te su skoro sve važnije ulice u Bosni i Hercegovini nazvane po osobama, ustanovama i organizacijama vezanim za NOR, NOP i KPJ, pa je 1945. ulici najprije vraćeno ime *Kralja Aleksandra I*, a 6. 4. 1946. godine cijela trasa je dobila ime po vođi oslobođilačkoga antifašističkog pokreta u Jugoslaviji, *Josipu Brozu Titu*. Kao i druge post-

socijalističke države u Europi, 1992. godine, Bosna i Hercegovina je zamijenila službeni socijalistički diskurs prošlosti s nacionalističkim pripovijestima o sjećanju i homogeniziranju identiteta, pa je jedan dio ulice nazvan *Mula-Mustafe Bašeskije* (po najznačajnijem hroničaru Sarajeva u njegovoj historiji).

U procesima imenovanja bilo je i slučajeva ulica koje su dobile sasvim općenite, a neke i vrlo neprikladne i disfemističke nazive, te se s vremenom javila potreba preimenovanja. Izrazit primjer je *Ulica žrtava četničkog terora* u Gračanici, koja je naknadno preimenovana u *Podstrana* na inicijativu građana iz te ulice, ali i još nekih građana, ne zato što se željelo izbrisati podsjećanje na četničke zločine i ubijanje civila u posljednjem ratu bombardovanjem Gračanice, već zato što im je navedena konstrukcija djelovala jakim disfemizmom i jer su se pri navođenjem iste osjećali neprijatno. S druge strane, postavlja se pitanje koliko je prikladno (pa i opravdano) da se riječ „četnik“ ili „četnički“ (koja sama po sebi izaziva odiozum), upotrijebljena u bilo kojem kontekstu, pa i preko imena ulice, nalazi u ličnim i službenim dokumentima onih ljudi koji sasvim slučajno žive u toj ulici. (usp. Hamzić 2009: 137) Tako je s uspostavom nacionalne nezavisnosti započeo proces preimenovanja ulica, kao jedan od načina organiziranog i prisilnog zaborava, ranijih uličnih naziva i ideologije na koju su isti referirali, i evociranja novih *mjesta kolektivne memorije*. Ovaj primjer, kao jedan u nizu potvrđuje da hodonimi pričaju priču o nekom mjestu, gradu, zemlji.

Istražujući nazive oko 20.000 ulica u Njemačkoj i zemljama Balkana, u sklopu projekta Balkanske stipendije za novinarsku izuzetnost, inicijative fondacija Robert Bosch i ERSTE, u saradnji sa Balkanskom istraživačkom mrežom, BIRN, Marius Cosmeanu novinar i sociolog u Rumuniji, otkrilo je mnogo toga o karakteru stanovnika naznačenoga prostora, i o njihovoj historiji. Došao je do sljedećih zaključaka: Rumunima su najdraži moćni vjerski i vojni lideri, pa su mnoge ulice u prijestolnici nazvane po ključnim ljudima iz Pravoslavne crkve i vojske. U Tirani, među ulicama koje su do sada dobile imena, oko 77 posto ih je nazvano po ključnim figurama i događajima iz nacionalne historije. Za stanovnike Sofije bi se reklo da su naklonjeni kulturi i znanju jer 42 posto ulica nosi imena po ličnostima iz svijeta umjetnosti i književnosti, a 16 posto po ljudima iz svijeta nauke. Na ulicama Beograda važnu ulogu igra nacionalni identitet, što je i razumljivo imajući u vidu prošlost zemlje. Ovdje je gotovo 10 posto ulica posvećeno događajima iz slavne prošlosti, a više od 70 posto imena slavi ključne figure iz nacionalne historije. U Bosni i Hercegovini glavni prijestolnički bulevar Maršala Tita je zadržao isto ime i poslije pada komunizma, što govori o naklonosti koju mnogi Bosanci i dalje osjećaju prema uspomeni na nekadašnjeg jugoslavenskog lidera.⁴

⁴ Capitala României are o atracție aparte pentru lideri religioși și militari, multe străzi ale ei

Koncepti *lieu de mémoire* i *milieu de mémoire*

Pierre Nora francuski historičar formulirao je koncepte kulturnoga, kolektivnog pamćenja, unutar teorije sjećanja i komemoracije. Formirao je dva koncepta: *lieu de mémoire* ili mjesto sjećanja i *milieu de mémoire* ili prirodna memorija, pamćenje iz okoliša. *Milje de mémoire* pripada javnom životu, funkcionira u sistemu s različitim mjestima, prostorima i skupinama, oslanja se na metonimijske konstrukcije i kao ljudska memorija kondenzira, mijenja, premješta i projektira fragmente, dijahrono različito, a sinhrono ih koncipirajući za određene skupine, odnosno njihova ponašanja i projiciranja. Dakle, oni se mijenjaju tokom vremena, postoje u sadašnjosti, i njihovi prikazi favoriziraju sadašnje vrijeme i njegov kocept. Nasuprot tome, *lieux de mémoire* angažira prošlost za opisivanje depersonaliziranoga objekta. To je bilo koja značajna cjelina, materijalna ili nematerijalna priroda, koja je uslijed ljudske volje ili vremena djelovanja postala simbolički element spomeničke baštine bilo koje zajednice. Ako se nazivi ulica počnu analizirati unutar ove domene, postavljeneh koncepta prema P. Nora, *milieu de mémoire* znače hodonime čija je motivika iz prirodne memorije i stvarani su u sinhronom planu, dok su hodonimi *lieux de mémoire* imenovani preko motiva kulturne baštine. (usp. Nora 1989)

Kako prolazi vrijeme od agresije na Bosnu i Hercegovinu počinje se napuštati ideja o ulicama kao *milju de mémoire*. U novije vrijeme dolazi do novoga preimenovanja ulica, a novi hodonimi su u funkciji izražavanja novog osjećaja identiteta, kroz stvaranje novih parametara ili kroz revidiranje starih. Npr. Općinsko vijeće Gradačca je u martu 2017. godine, otpočelo raspravu o preimenovanju Trga Alije Izetbegovića u Trg Husein-bega Gradašćevića u

putând numele unor figuri-cheie ale Bisericii Ortodoxe și ale armatei. Românii au, însă, și o parte mai tandră, aproximativ o cincime dintre străzile Bucureștiului putând nume legate de natură.

În Tirana, dintre străzile care nu aveau nume, aproximativ 77% sunt denumite acum după personalități sau evenimente istorice naționale. Cetățenii Sofiei, se pare, sunt cei mai devotați culturii și educației, 42% dintre străzi fiind legate de personalități din lumea artelor sau a literaturii, iar 16% amintesc de lumea științei.

Mândria națională a sărbilor este clar reprezentată în spațiul urban al Belgradului. Deloc surprinzător, dacă ținem cont de istoria recentă a vecinilor noștri. Aproape 10% din denumirile străzilor belgradene reflectă identitatea națională și peste 70% dintre personalitățile care dau nume străzilor orașului sunt figuri-cheie ale panteonului național sârbesc.

Printre puținele excepții ale acestui ciclu de schimbări din Bosnia și Herțegovina este bulevardul principal din capitală, Mareșal Tito. Strada și-a păstrat numele și după căderea comunismului – mărturie a afecțiunii pe care mulți bosniaci o simt încă pentru memoria fostului lider iugoslav. (usp. Marius Cosmeanu: Dependenți de schimbare: gestionarea numelor de străzi în Balcani, on: <http://blog.cosmeanu.ro/dependenti-de-schimbare-gestionarea-numelor-de-strazi-in-balcani/> (pristup: 26. 6. 2017)

tom bh. gradu, ili već spomenuti slučaj u Gračanici gdje je Ulica žrtava četničkog terora preimenovana u Podstrana. Međutim, da je koncept *milieu de mémoire* apsoluton aktivan svjedoči primjer preimenovanja trga u Sarajevu, u maju 2017. godine, trga ispred zgrade u kojoj su smještene Općina Centar i Kanton Sarajevo. Naziv trga promijenjen je u čast Prvog korpusa Armije RBiH. Na tom mjestu 2. maja 1992. godine desila se jedna od najvećih bitaka za Sarajevo, kada je zaustavljen napad JNA u njenome nastojanju da zauzme najvažnije objekte i institucije u glavnome gradu, a u čemu su ih osujetili budući pripadnici Prvog korpusa. S obzirom na prethodne primjere, jasno je da hodonimi i prvog i drugog koncepta označavaju snažnu komemorativnu snagu.

Zaključak

U Bosni i Hercegovini do imenovanja ulica je došlo najprije iz orijentacijskih razloga, pa s tim u vezi u historijskoj jezgri Sarajeva nazive ulica je moguće pratiti od XV/XVI stoljeća, npr. hodonime Ašikovac, Bardakčije, Bjelave, Bulbulina, Dolina (Zlatar i dr. 2007). Dakle, u početku ulice nemaju upravno nego orijentacijsko obilježje, pa su mnoge i prozване prema uslužnim djelatnostima ili općim pojavama: Konak, Aščiluk, Sarači, Kovači, Kazazi, Kazandžiluk, itd. Odluke i uredbe o hodonimima koje su u prošlosti imenovane administrativnim putem, bile su zasnovane na različitim kriterijima, karakterističnim za određeno vrijeme. U procesu njihovoga imenovanja korištene su različite semantičke realije, s obzirom na period kada su nastajali, pri čemu su kapitalne ulice uglavnom nazivane prema osobama iz uprave ili aluzijom na viša upravna središta. U pogledu strukture, moguće je razlikovati sljedeće formule nastanka hodonima: R , $ID + R$ i $R + ID$, pri tome ID predstavlja identifikacioni član, R označava referenta i on izričito ukazuje na prisutnost, postojanje ili relevantnost osobe, mjesta, predmeta, događaja koja se imenuje, može biti jedini član hodonima (od apelativa), to je i oznaka za diferencijalni član formule, i realizira se u oblicima: opća imenica, antroponim, priimak (atributiv), prezime ili nadimak i toponim. Semantika hodonima treba biti usko vezana za teren (njegove odlike i pojavnosti na njemu) na kojem je ulica nastala, ili da su od općega, globalnog značaja. Trebaju zadovoljiti x-femistički aparat, odnosno po sadržaju biti ortofemizirani, izravni i formalni i trebaju zadovoljiti pravilo konciznosti. U procesima imenovanja bilo je i slučajeva ulica koje su dobile sasvim općenite, a neke i vrlo neprikladne i disfemističke nazive, te se vremenom javila potreba preimenovanja kao jedan od načina organiziranog i prisilnog zaborava, ranijih uličnih naziva i ideologije na koju su isti referirali, i evociranja novih *mjesta kolektivne memorije*.

Indirektno, u radu se daju preporuke o načelima koja bi trebala regulirati izbor imena ulica u Bosni i Hercegovini. Ovo je odgovor na činjenicu da urbano ime pripada skupini vlastitih imena koja najvjerojatnije direktno odražavaju jezičke promjene koje su se dogodile posljednjih godina, i indirektno doprinosi izgradnji nacionalnoga identiteta. Potrebna je neka vrsta selekcije jezičkoga unosa u odabiru i standardizaciji hodonima i generalno urbanizama, jer njihova nezaustavljiva integracija u opći govor ovisi o njihovoj univerzalnoj kodifikaciji. Primjenom nekih utvrđenih načela spriječila bi se neadekvatna motivika i nekontrolirano preimenovanje ulica, i time bi se ostvario doprinos jezičkoj kulturi u Bosni i Hercegovini.

Literatura

- Allan, Keith and Kate Burridge, *Euphemism and Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon*, New York: Oxford University Press, 1991.
- Blich, Michal, Z hodonymie okresných miest východoslovenského kraja, *Zbornik Pedagogickej fakulty v Prešove Univerzity P. J. Šafárika v Košicach, Spoločenské vedy*, roč. XIV, zv. 2, 1978.
- Coseriu, Eugenio, *Textlinguistik. Eine Einführung, herausgegeben und bearbeitet von Jörn Albrecht*, Tübingen, Gunter Narr, 1980. reprint 1994.
- Crljenko, Ivana, Izraženost identiteta u gradskoj toponimiji kvarnerskih i istarskih gradova, *Hrvatski geografski glasnik*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 2008.
- Hamzić, Omer, Povodom imenovanja novih ulica u Gračanici, *Gračanički glasnik* 29, godina XIV, Gračanica, 2009, str. 131–138.
- Lađević, Milica, Prilog proučavanju naše hodonimije, *Onomatološki prilozi V*, SANU, Beograd, 1984, str. 217–228.
- Majtán, Milan, Z urbanonymie mesta Krupiny (Názvy krupinských ulíc v minulosti a dnes), *Slovenská reč* 44, č. 2, 1979.
- Milo, Daniel, Street names, *Realms of Memory. Rethinking the French Past 2*, Columbia University Press, New York, 1996, pp. 362–389.
- Mirošević, Lena, Imena ulica i trgova kao odraz zajedničkoga kulturno-povijesnog naslijeđa, *Kartografija i geoinformacije*, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2011, str. 187–201.
- Nora, Pierre, Between memory and history: les lieux de mémoire, *Representations, special issue: Memory and counter-memory* 26, University of California Press, 1989, pp. 7–24.
- Подльская, Н. В., *Словарь русской ономастической терминологии*, Москва, 1978.

- Radović, Srđan, Politike simbola na gradskim ulicama: obrasci preimenovanja javnih prostora u postjugoslovenskim zemljama, Etnografski institut SANU, Beograd, 2014.
- Skračić, V., Nazivi vjetrova i strana svijeta u jadranskoj toponimiji, *Folia onomastica Croatica* 12–13, Zagreb, 2003–2004, str. 433–448.
- *Službene novine Općine Zenica*, Godina XXXII, br. 4/2006, odluke 35–37, Općina Zenica, NIPP Naša riječ d.d., Zenica.
- Šimunović Petar, O pisanju naziva zagrebačkih ulica, *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, vol. 18 no. 1, 1970, str. 14–27.
- Vinkler, Aleš, *Die Straßennamen in Berlin und Wien heute Ein Beitrag zur Mikrotoponymie*, Magisterská práce, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc, 2010.
- Zlatar, Behija, Muhamed Ganibegović, Šukrija Gavranović, Valerijan Žujo, *Sarajevo – Ulice, trgovi, mostovi, parkovi i spomenici*, Mediapress, Sarajevo, 2007.

Internet stranice

- Marius Cosmeanu Weblog: <http://blog.cosmeanu.ro/dependenti-de-schimbare-gestionarea-numelor-de-strazi-in-balcani/> (pristup: 26. 6. 2017)
- Internet stranica OpenStreetMap zajednica mapera koji pridonose i održavaju podatke o cestama, stazama, željezničkim postajama i još mnogo toga diljem svijeta: <https://www.openstreetmap.org> (pristup: 26. 6. 2017)
- Internet stranica Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo: <http://zis.ks.gov.ba/ulice> (pristup: 26. 6. 2017)

Indira ŠABIĆ & Marijana NIKOLIĆ

**A REGIONAL LANGUAGE AND THE HODONYMS OF BOSNIA
AND HERZEGOVINA – SOCIAL (ONOMASTIC) APPROACH**

In this paper, the names of city streets, squares and avenues in Bosnia and Herzegovina are analysed through their structural typology, motivational-semantic characteristics, along with their functional features and the way they have been named/renamed. The paper discusses linguistic and analytic factors that created today's names of the streets. In the first part of the paper, the structure and motivation of honyms are analysed. The next part of the paper explores some of the most important 20th century political and social changes in Bosnia and Herzegovina, and the way in which these changes influenced the system of Bosnian street names. The corpus for research included only official names of streets that are confirmed in administrative texts, city plans, scientific or professional publications and street signs.

Key words: *honyms, onomastics, identification, appellative*